

Noord-Hollandse discussie over het selecteren van stiermoeders

'Ga Boukje eens typeren'

Stiermoeders fokken, is dat nou geluk of wijsheid? Dat was de centrale vraag die de Overkoepeling van Veeteeltstudieclubs in Noord-Holland op haar jaarlijkse studiedag aan twee fokkers en twee foktechnici voorlegde. Een eenduidig antwoord kwam er niet. Wel een debat over snelle fokkerij versus zekerheid.

„Waaraan herken je een goede stiermoeder?“, vraagt CRV-foktechnicus Jaap Brinkman de zaal, waarbij hij foto's laat zien van enkele succesvolle stiermoeders. Als het vervolgens stil blijft, geeft hij zelf maar antwoord. „Aan de bloemen op de achtergrond“, grapt hij. Om serieus te vervolgen: „Ze zijn inderdaad totaal verschillend. Aan de buitenkant kun je een boel zien, maar niet alles.“ Brinkman is de eerste spreker op de provinciale veeteeltstudiedag van de Overkoepeling van Veeteeltstudieclub Noord-Holland halverwege januari in De Rijp. Het thema luidt: 'Stiermoeders fokken, geluk of wijsheid?'

Brinkman begint zijn betoog met het schetsen van het fokdoel: een productieve koe die probleemloos is en lang meegaat. Hij illustreert dat

met een foto van Big Boukje 192, de bekende koe van Jos Knoef die al bijna 200.000 kilo melk produceerde met ook nog hoge gehalten. „Met Cash x Labelle x F16 x Tops heeft ze bovendien een echte CRV-afstamming.“

Brinkmans werkgever selecteert potentiële stiermoeders op basis van de CRV-index. „Die lijkt op de NVI, maar heeft ook aandacht voor zaken die niet in de NVI zitten als klauwgezondheid en melkbaarheid.“ Saillant detail is dat deze kenmerken wel opgenomen zijn in de alternatieve Totaal Index Praktijk (TIP) van de Nederlandse Veereverbeteringsorganisatie (NVO). „Selectie gebeurt in de eerste plaats met nuchter boerenverstand en vervolgens met moderne technieken“, aldus Brinkman.

„Het is de kunst om de beste dochters van goe-

de stieren te benutten. In geval van O Man zijn dat bijvoorbeeld Etazon Renate en Batenburg Ginster 2545“, wijst Brinkman vast vooruit naar de volgende spreker, Batenburg-fokker Peter Aalberts. Van Renate zijn er de bekende zonen Atlantic, Titanium, Enigma, Brilliant, Astro en Arroyo en de bekendste kleinzonen zijn Danno, Vitesse en Solero. „Renate hebben we misschien wel te veel ingezet“, meent Brinkman.

Diepe koefamilie

Ginster 2545 komt uit de koefamilie van Aldo – Brinkman: „Die gaf kleine koeien op het moment dat dat nog niet gewenst was“ – en is de moeder van Stello. „Hij scoort 99 voor uiers, maar dat is vandaag de dag geen enkel beletsel

„We moeten de bloemetjes buiten het perk ook een kans geven. Als we zo doorgaan met genomics, wordt inteelt een enorm probleem”, aldus Topspeed-fokker Jan Wigboldus, met links op de foto Topspeed Giny.

„We weten van een kalf nu meer dan vroeger van een koe die drie lactaties had gemaakt”, aldus CRV-foktechnicus Jaap Brinkman.

om hem te gebruiken, bovendien is hij uitmuntend voor benen.” Brinkman heeft de stier ook in levenden lijve gezien. „Hij is typisch zo’n bulldozer, bijna net zo breed als dat hij groot is. Hij kan er over tien jaar nog wel staan.” De foktechnicus merkt tevens op een Maik-zoon van de volle zus van Stellando beschikbaar te hebben. „Deze Mandela heeft de aAa-code 645.” De helft van de CRV-stieren is afkomstig uit de Delta-nucleus en de andere helft komt van de fokkers. „En er komt ook wel eens wat terug van de Delta Satelliet-bedrijven. Embryo’s die in eerste instantie net niet goed genoeg zijn om op de nucleus te blijven, maar later toch interessant blijken. Zoals bijvoorbeeld Wald-class Freeplay of de al genoemde A H Vitesse.” Brinkman geeft aan daarnaast voortdurend op zoek te zijn naar nieuwe stiermoeders. „In 2015 zijn er ruim zesduizend vrouwelijke dieren getypeerd.”

Volgens Brinkman wordt het belang van een diepe koefamilie overigens wel eens overschat. „Het is ook een beetje een marketinginstrument, twee keer een verkeerde stier ertussen en een koefamilie is verpest.”

Inet belangrijk

Stellando-fokker Peter Aalberts runt in Giethoorn (OV) een grootschalig melkveebedrijf met 350 koeien op 170 hectare. „We hadden altijd al de ambitie om wat groter te zijn en dan met medewerkers te werken of via een samenwerking”, aldus Aalberts. De voormalige maat Henk de Lange (68) is inmiddels uit de maatschap getreden, maar nog werkzaam op het bedrijf. Het bedrijf van Peter Aalberts en zijn vrouw Jeanet Brandsma, die een functie bij LTO heeft, is al voordat het quotum eraf ging fors in omvang gegroeid. „We wisten dat er iets voor de quotering in de plaats zou komen”, verklaart hij.

Het rollend jaargemiddelde van de Batenburg-veestapel bedraagt 9.929 kilo melk met 4,23 procent vet en 3,52 procent eiwit, met een gemiddeld exterieur van 82,5 punten. „We hebben geen ambitie richting showcircuit”, aldus fokkerijliefhebber Aalberts. „Ik vind de fokwaarde Inet heel belangrijk, waarbij het eiwitpercentage positief moet zijn. Onze strategie is om veel melk uit ruwvoer te halen. De doelstelling is een veestapel met 10.000 kilo melk met 3,60 procent eiwit.”

Aldo

De in 1987 geboren fokstier Aldo komt voort uit de fokkerij van professor Frederik Bakels, die al in de jaren ‘50 drie op hoge levensproducties geselecteerde Amerikaanse foklijnen naar Beieren haalde, waar hij werkzaam was. Aalberts’ Duitse stageboer maakte gebruik van deze fokkerij en de jonge Peter kon er een kalf kopen. „We waren ons aan het beraden met welke stier het kalf gecombineerd moest wor-

den en bedachten dat het een stier moest zijn uit een koe met een hoge levensproductie. De keuze viel toen op Mutual en Rotate. Rotate is niks geworden en Mutual leverde Aldo en een volle zus. Uit de laatste zijn bijna alle Ginsters voortgekomen”, aldus de veehouder.

„Aldo was een goede bevruchter en is daarom gebruikt, vervolgens waren de pinken te klein voor export, dus bleven ze. En nu blijken er veel honderd- en tientonnars van te komen”, glimlacht Aalberts. De veehouder bezocht vorig jaar samen met zijn vrouw oud CR Delta-voorman Jacob Chardon in Nieuw-Zeeland. „We begrepen dat de Nieuw-Zeelanders nog steeds heel blij zijn met de Aldo-lijnen. En Chardon wil dochters en kleindochters van de stier in een nieuw op te zetten grazing systeem in Chili inzetten.”

Ronde kenmerken

Aalberts heeft als doelstelling koeien te fokken die op zijn bedrijf passen, evenals het fokken van stieren voor de Nederlandse markt. Hij selecteert daarvoor op kilo’s vet en eiwit en gehalten en op duurzaamheid door te kijken naar laatrijphed, aanhoudingspercentages en het vóórkomen van honderdtonners. Andere zaken zijn benen, uiergezondheid en vruchtbaarheid, „en daarnaast werk ik al 25 jaar met Triple-A.” Stellando heeft als afstamming Fidelity x O Man x Osmond x Lucky Leo x Labelle x Sunny Boy x Mutual x Bell x Präsidant. „Zijn moeder was een super koe. Ze had 90 punten en gaf op haar top 70 liter en hield evengoed het vlees erop in een overvolle stal.” Uit de volle zus van Stellando – die onlangs is gespoeld met Aurora Jeroen – zijn er twee zonen van Maik, waarvan Mandela bij CRV en Geronimo (aAa: 561) bij KI Samen staat. Stellando’s halfbroer Larando (aAa: 561, Lonar x O Man) is beschikbaar via Farmers Wish, het samenwerkingsverband tussen Veecom en KI Samen.

Aalberts heeft tevens een excellente Bertil-dochter van Ginster 2545, waarvan binnenkort Malki-zoon Malkov (aAa: 153) bij KI Samen wordt ingezet. Een andere koefamilie, waarvan de eerste stieren inmiddels bij de KI staan, vormen de Maries. Zowel Marie 836 (v. Ronald), als haar Sunny Boy-moeder produceerden 10.000 kg vet en eiwit. Zoon Topgrade (aAa: 534, Twist x Ronald) en kleinzoon Michael (aAa: 453, Maik x O Man) staan bij KI Samen op de kaart. „Uit de aAa-codes blijkt dat veel van onze stieren de wat rondere kenmerken hebben. De nakomelingen zullen daardoor makkelijk produceren.”

Te weinig fenotype

De stieren die Aalberts gebruikt, zijn Jeroen, Enigma, Stellando, Iota, Twist, Titanium, Gibor, Prince, Osmus, Big Winner, Big Spell, Climax, Vitesse, Balisto, Guard en Danno. De nadruk ligt duidelijk op fokstieren en niet op genomics-stieren. Daar blijkt ook een punt van kritiek te

liggen ten aanzien van de moderne fokkerij.

„Ik vind dat een dier pas stiermoeder moet worden, als ze twee lactaties heeft afgesloten, dan kun je in de derde lactatie goed zien hoe ze zich houdt”, meent Aalberts. „Vroeger werd er alleen naar fenotype gekeken, later steeds meer naar genotype. Naar mijn mening wordt er nu te weinig naar fenotype gekeken. De erfelijke aanleg, hoe uit zich die in de praktijk?” De fokker denkt dat de KI’s met hun genomics-techniek de producties goed in beeld hebben, maar stelt verder voor dat de moederlijn liefst drie generaties moet hebben met meer dan 80.000 kilo melk. „Want als je kijkt naar stieren die werkelijk een bijdrage hebben geleverd aan de levensduur, als Tops en Vervy, dan zie je dat die uit moeders zijn gekomen die heel oud zijn geworden.” Verder moet een stiermoeder volgens Aalberts een lactatiewaarde hebben van minimaal 110 met een eiwitpercentage van minimaal 3,50 procent. Wat betreft het exterieur ligt de ondergrens volgens hem bij vaarzen op 83 en bij oudere koeien op 85 punten. „En de vader moet een passende aAa-code hebben en over laatrijphed beschikken. Over het algemeen is er te weinig laatrijphed, vooral in Amerika.”

Hollandse stal

Naast Stellando-fokker Aalberts heeft de organisatie ook Kodak-fokker Jan Wigboldus uit Garmerwolde (GR) uitgenodigd om zijn visie op het fokken van stiermoeders te geven. „In tegenstelling tot de vorige spreker hebben wij een klein bedrijf en de koeien nog vast staan”, begint Wigboldus. „Binnenkort komt daar echter verandering in, want nadat de bedrijfsgebouwen ernstig beschadigd zijn geraakt door de aardbevingen, hebben wij onlangs te horen gekregen dat we nieuwe bedrijfsgebouwen kunnen zetten. Dat wil zeggen dat de schade wordt omgezet in een kans voor nieuwbouw.” Wigboldus heeft 45 koeien, 55 stuks jongvee, 15 stieren, 200 oaien en 15 rammen en is sinds kort met zijn twee zoons in maatschap, waarvan er een bij CRV als melkcontroleur werkt. „Tot dusver hebben we een drijarige Hollandse stal en passen we in de zomer dag en nacht ▶

„Zolang een koe uitgroeit tot een betere koe, slijt ze nog niet“, aldus Wim de Boer van Veecom (links).

weidegang toe, waarbij we in een doorloopwagen melken.“ De productie bedraagt zo’n 8.000 kilo melk met 4,50 procent vet en 3,50 procent eiwit, met een gemiddeld exterieur van 85,8 punten.

Handelbare Kodak

Een stiermoeder die Wigboldus veel heeft gebracht is Topspeed Giny (AV 91). Verschillende zonen van haar gingen naar de KI, waarvan Topspeed Gogo de meest invloedrijke is. Hij is bijvoorbeeld de vader van Fender en Malando. En Giny is tevens de grootmoeder van Lowlands Klimmer (Taco x Pablo). Giny’s bekendste dochter is Stadel-dochter Gaby, de moeder van Moonshine en Capnation Absolute. Recent zette Veecom haar zoon Topspeed Raglan (aAa: 561, Maik x Stadel) nog in. En de nog jonge kleinzoon Go Now (G-Force x Ralstorm x Stadel) is al als stier vader ingezet in Duitsland.

De bekendste Topspeed-telg is echter de veelgebruikte CRV-stier Topspeed Kodak, wiens volle broer Jacco overigens bij KI Samen beschikbaar is. „Kodak is ontstaan uit het combineren van extremen. Vader Kevin was een echte melkstier en moeder Jantje 135 had heel hoge gehalten. Ik hoorde van de stierverzorgers trouwens dat Kodak een heel makkelijke stier is en dat is leuk om te horen, omdat we op handelbaarheid letten. Dat vinden wij heel belangrijk op ons bedrijf, ik kijk altijd naar de fokwaarde karakter.“ Wigboldus denkt dat hoogtemaat – ‘met grote en smalle koeien heb je eerder gedonder’ – en kruisligging een uitdaging worden de komende tien jaar, evenals inteelt. De fokker pleit ervoor om de bloemetjes buiten het perk ook een kans te geven. „Als we zo doorgaan met genomics, wordt inteelt een enorm probleem.“

Al vroeg duurzaamheid

Iemand die op die bloemetjes buiten het perk inspeelt, is laatste spreker Wim de Boer van Veecom, de organisatie waar Jan Wigboldus

een van de oprichters van is. „We denken praktisch en gebruiken ook alle moderne hulpmiddelen zoals genomics, maar blijven ook naar koeien kijken“, begint De Boer zijn relaas.

„We willen koeien en stieren heel evenwichtig combineren, omdat we anders een te eenzijdig type dier krijgen. Een uitgebalanceerde koe wordt oud, een hoge en smalle niet. We kijken ook hoe de draaier in het kruis zit. Een hellend kruis krijgen is niet zo moeilijk, maar het moet ook over de jaren heen stabiel zijn. En ruimte voor het hart en de longen in de voorhand is ook belangrijk, daar wees een dierenarts ons ooit op. Zodoende is aAa al 25 jaar leidend bij onze paringsadviezen.“

De Boer geeft aan dat zijn organisatie al heel vroeg met duurzaamheid bezig was. Stieren als Bookie, Boss Iron en Mtoto konden aanvankelijk niet concurreren, maar inmiddels zijn het stiervaders geworden. En niet de minste. Zo is Mtoto bijvoorbeeld de vader van Shottle en Mascol. „Wij gaan wat meer voor het laatrijpe en niet voor niets steeds in Italië kijken. Zolang een koe namelijk uitgroeit tot een betere koe, slijt ze nog niet“, aldus De Boer. Een goed voorbeeld noemt hij de stier Prince, die hoog scoort voor levensduur en aanhoudingspercentages.

„Hij wordt dit jaar 13 jaar oud en is onze meest

verkochte stier. We hadden hem in 2008 al op de kaart.“

„Wij willen het een beetje anders doen“, gaat De Boer verder. „In Italië (Veecom is in hoofdzaak importeur van Italiaans sperma, red.) wordt ook de snelle fokkerij van vandaag de dag toegepast en wij willen de hiaten opvullen. Koeien zijn vaak te groot in verhouding tot hun breedte. We zien dat ook aan de eenzijdige aAa-codes van de stieren, waar de codes 2, 3 en 4 heel veel voorkomen. Daarom hebben we samen met KI Samen Farmers Wish opgericht, meer aandacht voor ronde codes om uitgebalanceerde paringen te kunnen maken.“

„Genomics is een prima hulpmiddel, maar vergeet je eigen ogen niet, blijf goed kijken“, stelt De Boer. „En je hebt inderdaad steeds de snelste vooruitgang als je de jongste pakt. Maar als je eenmaal zegt dat je voor meer zekerheid gaat, ga je maar één keer terug in de tijd. Daarna blijft het verschil hetzelfde, je raakt dus niet steeds verder achterop.“

Boukje 192 stiermoeder?

In de afsluitende discussie blijft de genomische techniek onderwerp van gesprek. Brinkman gaat er prat op dat CRV nu van een kalf meer weet dan vroeger van een koe die drie lactaties had gemaakt. „De techniek is van middel tot doel verheven“, stelt De Boer, „de ondergrenzen gaan omhoog en de enige manier om dat te doen is jonger x jonger en hoger x hoger en uiteindelijk ga je jezelf wijs maken dat je niet meer naar het dier hoeft te kijken.“

Dan komt de vraag uit de zaal of de koe van Knoef met bijna 200.000 kilo melk, die Brinkman als fokdoel heeft gesteld, nog een potentiële stiermoeder is. „Voor mij wel“, reageert Aalberts. Brinkman denkt dat er ooit al eens een stier uit deze koe is ingezet. „De genen veranderen niet. Wij willen graag een van de eerste kalveren uit een honderdtonner, Boukje zal door ons dus niet meer worden gecontracteerd.“ Wim de Boer is ook voorzichtig: „We staan er wel voor open, maar niet elke koe is geschikt in de mannelijke lijn.“ Na enig aandringen uit de zaal, gaat hij echter toch overstag: „Ik zal de jongens eens naar Knoef sturen.“ Het slotakkoord is voor Aalberts. „Ga juist deze koe eens genotyperen“, mikt hij vooral op Brinkman. „Daar kun je van leren. Eigenlijk zouden alle honderdtonners getypeerd moeten worden.“ ■

„Ik vind dat een dier pas stiermoeder moet worden, als ze twee lactaties heeft afgesloten“, aldus Batenburg-fokker Peter Aalberts, op de foto samen met zijn vrouw Jeanet Brandsma.